

Anmeldelser

Daniel Ziblatt, *Conservative Parties and the Birth of Democracy*, Cambridge University Press, 2017.

Ifølge flere forskere befinder vi os i en nu mere end 10 år gammel global, demokratisk recession, der fik yderligere vind i sejlene under finanskrisen med økonomiske kriser og stigende populisme til følge. For at forklare nutidens demokratiske tilbageslag og sammenbrud drages hyppige paralleller til mellemkrigstidens Europa under Den Store Depression.

I den nye bog *Conservative Parties and the Birth of Democracy* giver Daniel Ziblatt et kærkomment indspark til den klassiske debat om årsagerne til demokratisk sammenbrud og overlevelse i mellemkrigstidens Europa. Ved hjælp af en lang række metodiske teknikker – navnlig en række afslørende historiske sammenligninger på basis af et imponerende arkivarbejde – viser han således, at konservative partier var essentielle for demokratisk overlevelse men også for succesfulde demokratiske transitioner i første omgang. Konservative partier, der var organisatorisk stærke, dvs. hierarkisk styrede med et korps af professionelle ansatte og et net af lokale, geografisk spredte afdelinger, var aktive medspillere i demokratiseringsprocesser i det 19. århundrede og første halvdel af det 20., der udvidede stemmeretten til arbejderklassen og kvinder og afgørende beskyttede det demokratiske system ved at opsamle vælgere blandt populistiske højrefløjspartier og dermed modvirke radikaliserings. Det gennemgående eksempel er England (se især kap. 4-5), men også lande som Holland, Belgien, Sverige og Danmark analyseres. Navnlig i Tyskland (se især kap. 8-9), men også i andre lande hvor demokratiet brød sammen i mellemkrigstiden såsom Spanien og Italien, skete det modsatte. Her forhindrede svagt organiserede konservative partier prodemokratiske reformer ved at manipulere valg og sætte andre forhindringer op for lavere klassers legitime adgang til magten. Ligeledes manglede disse partier, i det omfang demokratiet alligevel slog rod, evnen til at aktivere nye skillelinjer, der kunne samle radikaliserede og traditionelle højrenationale.

Denne teori indeholder flere store bidrag til litteraturen. Her vil jeg nævne de, efter min mening, to vigtigste. For det første giver teorien en forklaring, hvor eksisterende fejler. Fx ses den så ofte studerede tyske case i et nyt lys, der afslører, hvorfor og hvordan befolkningen og den gamle elite i et ellers rigt, gennemindustrialiseret land i starten af 1900-tallet havde så svært ved at komme overens med principperne og praksisserne i et demokrati. Bogens

litteraturreview (s. 16-21) afviser moderniserings- og ulighedsteori samt politiske institutioner som alternative forklaringer ved forbilledligt at påpege uforklarede cases og bruge disse som afsæt til at formulere ny teori. Teoriens udsagnskraft bestyrkes derudover af dens kontraintuitive budskab: Snarere end at agere som demokratiets fjende nr. ét spillede Europas agrare og økonomiske eliter – de gamle monarkiers gamle inderkreds – en væsentlig, positiv rolle i demokratiske transitionsprocesser og i den efterfølgende stabilisering af disse demokratier. Den udfordrer derfor ellers veletablerede teorier om borgerskabet og arbejderklassen som demokratiets fanebærere.

For det andet sætter teorien mellemkrigstidens demokratier og deres skæbne ind i en længere historisk sammenhæng startende ved den Franske Revolution i 1789. Konceptualiseringen af en ”stabil” (*settled*) og ”ustabil” (*unsettled*) demokratiseringssti, der stort set adskiller et Nordvesteuropa med gradvist stigende demokratiniveau fra et Sydøsteuropa med drastiske demokratiske fremstød og tilbagefald, forbinder 1800-tallets (mod)revolutioner med den politiske turbulens i årtierne efter Første Verdenskrig. Men endnu vigtigere leveres en forklaring på konservative partiorganisationers oprindelse med udgangspunkt i denne historiske kontekst. Hvor parlamentarisme var institutionaliseret før universel stemmeret (til mænd) indførtes, havde konservative kræfter ikke eksklusiv adgang til statsapparatet og måtte i stedet opbygge en partiorganisation for at overleve. Dette affødte en stiafhængighed. I takt med at nye grupper blev inkluderet ved valg, havde konservative kun deres parti til rådighed til effektivt at sikre stemmeandele.

Ziblatts teori har dog også svagheder. Først og fremmest overvurderer Ziblatt konservative partiers vigtighed i forhold til andre sociale grupper og politiske partier. Han modbeviser ikke de etablerede bidrag hos Ruescheme-*yer*, Stephens og Stephens (1992) og Ansell og Samuels (2014), som finder, at henholdsvis arbejderklassen og borgerskabet var de primære kræfter, der på forskellige stadier fremprovokerede demokratiske reformer. Samtidig indikerer bogens undersøgelser ikke, at konservative generelt var *firstmovers* i noget demokratisk fremstød – de reagerede i stedet på andres krav om mere demokrati med modstand eller samarbejde (se fx s. 109-111 om Englands reformer og kriser, 1884-1906).

Dernæst underspiller bogen det teoretiske spørgsmål om, hvad der vil ske, hvis selv et relativt velorganiseret konservativt parti taber et af de første valg efter en transition. I Colombia – en af de cases Ziblatt støtter sig til som ikke-europæisk eksempel på sammenhængen mellem et stærkt konservativt parti og demokratisk stabilitet – brød demokratiet sammen i 1948 efter flere års bitter magtkamp mellem de Liberale og Konservative *på grund af disse partiers brug*

af patron-klient forbindelser, der polariserede snarere end samlede. Som i flere andre latinamerikanske lande er det de stærkt organiserede partiers tætte forbindelser til statsapparatet, der undertiden har skabt gensidig mistillid mellem partier og fremprovokeret kupforsøg og borgerkrige – modsat forventningen i Ziblatts teori.

Mere generelt underspiller bogen den kombination af stærkt organiserede civilsamfund og statsapparater, som adskiller Nordvest- fra Sydøsteuropa og Europa fra resten af verden. Et sådant perspektiv kaster nyt lys over Ziblatts hovedcases. Fx var parlamentarisme generelt, men særligt i England, intimt forbundet med civilsamfundets styrke. Ligeledes var landadelens såvel som andre politiske kræfters adgang til statsapparatet begrænset af et autonomt bureaukrati, der fx udviklede sig i Skandinavien (og Tyskland) i 1700- og 1800-tallene. Dette er især problematisk for relevansen af Ziblatts teori i lande uden for Vesten, der gennemgående mangler (Nordvest)Europas forudsætninger inden for statsautonomi og civilsamfund. Her vil partier på begge fløje fortsat have incitament til at politisere kontinuerligt og om nødvendigt intervenere imod demokratiske valg.

Ziblatts bog leverer et vigtigt og velunderbygget bidrag til debatten om årsagerne til en succesfuld demokratisk udvikling og er derfor klart anbefalelsesværdig. For i går som i dag kan man lære, at alle signifikante interessegrupper, herunder også de afgangende autokrater, skal have en stærk stemme i et nyt demokrati, for at en robust demokratisk transition kan komme i stand, og for at demokratiet kan overleve på længere sigt. Konservative partiers organisationsgrad kan også levere en plausibel forklaring på mere nutidige forskelle i demokratisk udvikling internt i grupperne af henholdsvis vestlige og ikke-vestlige demokratier, fx mellem Canada og USA eller Japan og Thailand. Men for at forklare det demokratiske efterslæb uden for Vesten skal man nok starte et andet sted end partiorganisering, nemlig ved årsagerne til og konsekvenserne af civilsamfundsstyrke og statsautonomi.

David Andersen
Institut for Statskundskab, Aarhus BSS
Aarhus Universitet